

ВІДГУК

офіційного опонента **Бідюк Наталі Михайлівни**
на дисертаційну роботу **Смолікевич Надії Романівни**
**«Організаційно-педагогічне забезпечення адаптації іноземних студентів
в університетах США»**, подану на здобуття наукового ступеня кандидата
педагогічних наук
за спеціальністю 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки

Актуальність теми дослідження Смолікевич Н. Р. зумовлена інтенсивним розвитком міжнародної освіти, збільшенням кількості іноземних студентів, що значно посилює значення мультикультурної освіти в суспільстві. Дослідження є вдалою спробою пошуку шляхів удосконалення системи забезпечення адаптації іноземних студентів до академічного середовища в умовах стрімкого розвитку міжнародних відносин, зростання інтересу до порівняння моделей освіти й культури різних країн.

Дисертантка у науковому пошуку показує, що вивчення та аналіз педагогічних здобутків зарубіжних країн, зокрема США, може стати цінним джерелом для осмислення прогресивних ідей щодо розроблення інструментів організаційно-управлінського та навчально-методичного супроводу забезпечення адаптаційного процесу іноземних студентів. США посідає перше місце щодо кількості іноземних студентів (25 %), друге місце займає Велика Британія (11 %), третє – Китай (10 %). В умовах мультикультуралізму країна має багаторічний досвід та незаперечні здобутки з успішної адаптації іноземних абітурієнтів до навчання в академічному середовищі, що сприяє результативності навчання, їхньому швидкому включенню в освітній процес, забезпечує високу вмотивованість оволодіння знаннями, вміннями та навичками і дає змогу значно підвищити якість підготовки.

З урахуванням вище зазначеного актуальність та доцільність дослідження, визначені суперечності та шляхи їх розв'язання не викликають сумнівів та заперечень.

Рецензоване дослідження відповідає державним документам про вищу освіту, тематиці наукової діяльності кафедри загальної та соціальної педагогіки Львівського національного університету імені Івана Франка «Динаміка сучасних освітніх процесів в Україні та за кордоном: порівняльний аналіз» (державний реєстраційний номер 0113U000879). Тема затверджена Вченою радою Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 11/3 від 28.03.2007) та узгоджена в бюро Ради з координації наукових досліджень у галузі педагогіки і психології НАПН України (протокол № 6 від 19.06.2007).

З урахуванням актуальності та доцільності теми дослідження не викликає заперечень логічно обґрунтований науковий апарат дослідження. Обґрунтованість і достовірність отриманих результатів підтверджується широкою джерельною базою (345 найменувань, з них 230 – іноземними

мовами), адекватним вибором та використанням комплексу методів дослідження.

Найбільш значущі результати дослідження. Дисертанткою виявлено особливості організаційно-педагогічного забезпечення адаптації іноземних студентів в університетах США на основі розробленої моделі, яка відображає соціокультурний вимір (структуру академічного середовища університетів США, чинники та перешкоди); педагогічно-організаційний вимір (систему забезпечення адаптації, компетентності викладача і студента); соціопсихологічний вимір (етапи адаптаційного процесу); організаційний вимір (використання аутсорсингу й інсорсингу); окреслено можливості використання прогресивних ідей і досвіду США в умовах університетської освіти України.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що на основі аналізу організаційно-педагогічного забезпечення адаптації іноземних студентів в університетах США (зокрема, специфіки іншомовної підготовки) автором розроблені навчальні посібники «Англійська мова» та «Формування комунікативної іншомовної компетенції у здобувачів освітнього ступеня «бакалавр» спеціальностей «Облік і оподаткування», «Фінанси, банківська справа та страхування», «Менеджмент», які застосовують в освітньому процесі вітчизняних закладів вищої освіти.

Робота має логічну і послідовну *структуру* (3 розділи), що адекватно відображає траєкторію руху теоретичного дослідження.

У першому розділі «*Адаптація іноземних студентів в університетах: теоретико-методологічні засади*» виконано теоретичний аналіз поняттєво-категорійного апарату дослідження, соціальних, психологічних особливостей адаптації іноземних студентів до навчання в університеті та її теоретико-методологічне підґрунтя; визначено інваріантні компоненти адаптації іноземних студентів до нового університетського середовища; виокремлено головні компетентності студентів, необхідні для успішного адаптаційного процесу.

За результатами теоретичного аналізу проблеми дисертанткою зроблено висновок, що в основу організаційно-педагогічного забезпечення адаптації іноземних студентів до нового освітнього середовища покладено філософські, психологічні, культурологічні, біологічні, педагогічні теорії, концепції, гіпотези (конструктивізму, прогресивізму, гуманізму, позитивізму, інтернаціоналізації освітнього процесу, теорія біхевіоризму, соціокультурна теорія, акультурації, концепція самоактуалізації Маслоу, гіпотеза взаємодії, гіпотеза виходу і конекціонізму, гіпотеза універсальної граматики, гіпотеза розуміння), а також підходи (міждисциплінарний, компетентнісний, автономний, особистісно орієнтований, комунікативно-діяльнісний). Дисертантка переконує, що організаційно-педагогічне забезпечення адаптації іноземних студентів спрямоване на фасилітацію процесу пристосування іноземних студентів до життя та навчання й охоплює соціальну адаптацію, якій притаманні дезадаптація, пасивна та активна адаптація; психологічну, що охоплює стратегії акультурації, асиміляції, інтеграції, сепарації,

маргіналізації; культурну, якій властива акультурація та інкультурація. Дисертанткою встановлено, що академічна адаптація іноземних студентів супроводжується впливом об'єктивних, об'єктивно-суб'єктивних та суб'єктивних чинників (дидактичні, соціально-психологічні). Серед перешкод адаптації визначено лінгвістичні, соціальні, психологічні, організаційні, академічні.

У другому розділі *«Університетська освіта США у контексті міжнародного освітнього простору»* висвітлено міжнародні тенденції розвитку та головні завдання університетської освіти США, спричинені глобалізаційними процесами, а також проаналізовано міжнародну мобільність студентів як складову інтернаціоналізації університетської освіти США; охарактеризовано ознаки привабливості університетської освіти США для іноземних студентів..

Заслужують на схвалення виокремлені сучасні тенденції розвитку університетської освіти США: інтеграція наукових інновацій та освітнього процесу, інтенсифікація міжнародної академічної мобільності, інтернаціоналізація вищої освіти, зростання показника населення середнього класу, сприятливу зовнішню політику та візовий режим країни, відповідне фінансування університетів та систему фінансової допомоги у вигляді грантів і стипендій для здібної молоді, високий рівень освітніх послуг, відповідність освітніх програм потребам глобального ринку праці, укладання міжнародних угод про співпрацю.

У третьому розділі *«Досвід адаптації іноземних студентів в університетах США»* висвітлено результати аналізу реалізації адаптації іноземних студентів в університетах США на основі розробленої моделі; обґрунтовано організаційно-педагогічні засади роботи персоналу ЗВО з іноземними студентами з метою забезпечення фасилітації процесу їхнього пристосування до нового академічного середовища та важливу роль кампусів у цьому процесі; окреслено можливості використання прогресивних ідей та досвіду американських ЗВО щодо адаптації іноземних студентів в умовах університетської освіти України.

Грунтовне опрацювання статистичних і інформаційних матеріалів, дало змогу дисертантці здійснити кількісний та якісний аналіз специфіки організаційно-педагогічного забезпечення адаптації іноземних студентів в університетах США, що охоплює соціокультурний, організаційно-педагогічний, соціально-психологічний, організаційний виміри. Визначено компетентності студента та викладача, які необхідні для ефективної та швидкої адаптації іноземних студентів до навчання в академічному середовищі університетів США та результативності їхньої навчальної діяльності. Відповідно до соціально-психологічного виміру відображено та охарактеризовано етапи адаптації іноземних студентів до академічного середовища університетів США, серед яких: «медовий місяць», культурний шок, «одужання», «адаптація», «зворотний культурний шок»). У контексті

організаційного виміру виконано аналіз використання університетами США потенціалу аутсорсингу та інсорсингу.

Закономірними та безперечно цінними є окреслені Смолікевич Н. Р. можливості використання американського досвіду адаптації іноземних студентів до академічного середовища університетів України, зокрема реалізація орієнтаційних програм, курси пропедевтичної підготовки, запровадження англomовних освітніх програм; удосконалення програм наставництва та програм радників іноземних студентів; організації гнучкого освітнього процесу, що максимально враховує потреби студента; забезпечення високої якості освітніх програм з полікультурною складовою; професійного розвитку викладачів для роботи у диверсифікованих полікультурних навчальних групах; матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу на основі інтеграції наукових інновацій.

Розроблені дисертанткою 15 додатків, 3 таблиці та 17 рисунків змістовно та ілюстративно збагачують роботу фактологічним матеріалом, є педагогічно цінними і засвідчують високий рівень дисертаційної роботи.

Отже, проведена експертиза виконаних завдань засвідчує, що дисертантці вдалося всебічно розглянути теоретичні і методичні засади означеної проблеми, й отримати найбільш суттєві наукові результати для порівняльної професійної педагогіки, загальної педагогіки та історії педагогіки.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження Н.Р. Смолікевич відображено у 36-ти працях, з яких 12 статей – у наукових фахових виданнях України, 1 – у виданні, включеному до наукометричних баз даних, 12 – у збірниках наукових праць, 9 праць апробаційного характеру, 2 навчальні посібники.

Результати роботи отримали належну апробацію: основні положення висвітлювалися у виступах автора на міжнародних, всеукраїнських конференціях і семінарах. Автореферат дисертації відображає основний її зміст.

Оцінюючи позитивно дисертаційне дослідження, вважаємо за потрібне висловити певні *побажання та зауваження дискусійного характеру*:

1. На наш погляд, сформульовані завдання дослідження не повною мірою розкривають (звужують) суттєві напрацювання дисертантки. Зокрема завдання 3 практично дублює тему дисертації, відтак доцільно було б у завданнях конкретизувати заявлені в меті та обґрунтовані у роботі особливості адаптації іноземних студентів до академічного середовища, наприклад, соціокультурні (п. 1.3), організаційні (п. 3.1.1) та педагогічні (п.3.1.3, п.3.1.4).

2. Потребують глибшої інтерпретації теоретичні засади дослідження (п. 1.3), зокрема серед підходів, які покладені в основу досліджуваного феномену, логічно було б виокремити культурологічний, а також розглянути концепцію діалогу культур (адже у дослідженні дисертантка звертає увагу на культурну адаптацію, формування міжкультурної компетенції, умінь долати

культурний шок тощо), що сприяло б реалізації соціокультурного компонента в навчанні і вихованні іноземних абітурієнтів.

3. Положення викладені у науковій новизні, зокрема «охарактеризовано університетську освіту США у контексті міжнародного освітнього простору та чинники впливу на її розвиток» не варто було відносити до рубрики «уперше», оскільки практично всі компаративісти, які виконували і виконують дослідження з різних аспектів вищої освіти в США, звертаються до аналізу тенденцій розвитку університетської освіти, що є цілком виправдано. Відтак вважаємо, що це положення варто було б віднести до тих, які набули подальшого розвитку з вказівкою на конкретні виявлені результати.

4. Пункт 3.1.2 «Особливості інтернаціоналізації освітнього процесу в університетах США» логічно було перенести у розділ 2, в якому дисертантка розглядає тенденції розвитку університетської освіти США, серед яких виділяє інтернаціоналізацію.

5. Надзвичайна гетерогенність, полікультурність і поліетнізм студентської аудиторії вимагає спеціальної підготовленості викладачів для роботи з такою аудиторією. Практичне значення роботи значно виграло б, якби дисертантка зробила спробу показати впровадження окремих елементів цього досвіду у процес адаптації студентів-іноземців у ЗВО України, зокрема варто було б розробити певні практичні рекомендації для викладачів, які працюють зі студентами-іноземцями щодо організації навчання та викладання для іноземних абітурієнтів.

6. Схвально оцінюючи обґрунтовані дисертанткою науково-методичні рекомендації, наголосимо, що окремі положення мають узагальнений та дискусійний характер, потребують більшої авторської аргументації щодо шляхів їх реалізації. Деякі з рекомендацій вже впроваджені в українських університетах (ознайомчі сесії, екскурсії по кампусу, співпраця факультетів з різними службами, дискусії про шкідливі звички, пошук житла; розроблені навчально-методичні комплекси, які спрямовані на формування мотивації іноземних абітурієнтів до майбутньої професійної діяльності; організація позааудиторної та дозвіллевої діяльності, наставництво, соціальна взаємодія з українськими студентами тощо). На нашу думку, окреслені рекомендації доцільно було б систематизувати за відповідними напрямками або рівнями (наприклад, стратегічним, соціально-економічним, організаційним, інституційним, змістово-процесуальним тощо).

Висловлені зауваження, побажання і дискусійні питання не заперечують позитивної оцінки наукового рівня дисертаційної роботи, яка робить суттєвий внесок у вирішення однієї з актуальних проблем педагогічної компаративістики, загальної педагогіки.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Аналіз дисертації, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дослідження **Смолікевич Надії Романівни «Організаційно-педагогічне забезпечення адаптації іноземних студентів в університетах США»**, є завершеною самостійною науковою працею, яка має наукову новизну, теоретичне і практичне значення. Дисертація відповідає вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24. 07. 2013 року № 567, зі змінами, внесеними згідно з Постановам Кабінету Міністрів України: № 656 від 19.08.2015 р., № 1159 від 30.12.2015 р., № 567 від 27.07.2016 р.), а її автор, Смолікевич Надія Романівна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.01 – загальна педагогіка та історія педагогіки.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри практики іноземної мови
та методики викладання
Хмельницького національного університету

Н. М. Бідюк

Підпис Бідюк Н.М. засвідчую:
Перший проректор, проректор
з науково-педагогічної
та наукової роботи ХНУ

М. П. Войнаренко